

Базарымбетова Гулжахан Еденбаевна

№93 жалпы білім беретін мектебі, педагог психолог

Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы

Педагог-психолог қызметіндегі психологиялық диагностиканың құрылымы мен функциялары, принциптері

Психологиялық диагностика дегенде психологиялық тәжірибе саласы, психологтың әртүрлі сапаларды анықтау жұмысы, психикалық және психофизиологиялық ерекшеліктер, жеке бас бітістері түсіндіріледі. Мектептегі психодиагностиканың міндеті тұлғаның жеке психологиялық ерекшеліктері туралы мәлімет беру. Бұл мәлімет балалардың өздері үшін де олармен жұмыс істейтін мұғалім, ата-аналар үшін де пайдалы. Психологтың міндетіне баланың психикалық дамуының ерекшеліктерін, іскерлік пен дағдысын, жеке бас аралық ерекшеліктердің даму деңгейінің жас нормалары мен қоғам талаптарына сәйкестігін анықтау кіреді. Білім берудегі педагог - психологтың қызмет психодиагностикасының өзіндік ерекшелігі бар. Білім берудегі психологиялық қызмет жүйесіндегі диагностиканың ерекшеліктерін ескере отырып, кейбір зерттеушілер психологиялық-педагогикалық диагностика деп көрсетіп, оның міндеттеріне мыналарды жатқызды: біріншіден, балалар мекемелерінде тәрбиеленіп оқып жатқан балаларды психикалық даму диагностикасын қадағалауды және әлсіз, күшті оқушылардың дамуы үшін қажетті мүмкіндіктер мен жағдайлар тудыруға, оларды едәуір жоғары деңгейге жеткізуді, сондай-ақ ерекше қабілеті бар баланың дамуының дұрыс бағытын орнатуды; екіншіден, дамыту қызметін көтеру үшін ұсыныс дайындау мақсатында тәрбие мен оқытудың жүйесіне дамытушы нәтижесіне салыстырмалы талдау жасауды жатқызады. Психологиялық диагностика психологияның бір саласы, ол теориялық пән бола тұра бір уақытта адамның психикалық дамуының диагнозын

анықтайды. Психологиялық диагностика туралы өзара мәдени айырмашылықтарға тоқталып өтсек: онда, американдықтар диагностика көзін адамдарға және олардың мәселелерін шешуге көмек беретін процесс ретінде қарастырады. Ол үшін, мұны құрайтын төрт процесті бөліп көрсетеді: ақпаратты (информацияны) жинақтау; ақпаратты қорытындылау (интерпретациялау); ақпаратты жалпылау; мәселені шешу мүмкіндігі. Неміс әдебиеттерінде психологиялық диагностика – ғылыми пән ретінде өлшеу процедураларын, индивидті, топты, мекемені, ситуацияны немесе объектінің сипаттайтын бағалау үшін қолданылады. Информацияның мұндай түрі қорытынды немесе нұсқау формасында беріледі. Психологиялық диагностика тек қана жалпы заңдылықтарды бекітіп, сипаттап қоймай, жағымсыз сәттерді жоюға да нақты көмек көрсетеді. Психологиялық диагностика адам психикасының ерекшеліктері туралы информация жинақтауға бағытталған. Қазіргі психологиялық диагностика психологиялық пән ретінде жеке психологиялық және жеке психофизиологиялық адам ерекшеліктерін зерттеуді, анықтау әдістерін өңдейді. Психодиагностика дегенде психологиялық практика облысы, яғни әртүрлі сапаларды (психикалық, психофизиологиялық ерекшеліктер, жеке бас белгілері) анықтаудағы педагог-психолог жұмысын есепке алады. Әдістемелік құралдары ретінде жеке психологиялық ерекшеліктерді анықтау, өңдеу жолдарын және алынған мәліметтерді интерпретациялау үшін нақты тәсілдерді қолдану қажет. Психологиялық диагностиканы тұтастай алғанда төрт компоненттердің бірлігі ретінде көрсетуге болады: процедураларды өлшеу теориясы немесе психометрия; психикалық даму және айналадағы әлеуметтік айырмашылықтар т.б. индивидуалды айырмашылықтардың теориялық жағынан көрінуі, диагностикалық процедуралар, диагностика процестері. Қазіргі таңда психологиялық диагностиканың үш деңгейін бөлуге болады, яғни интегральды тұрғысынан алғанда: Феноменологиялық (тұрмыстық) мінез-құлқын өзгертетін әсерлер, себептер, даму процесі т.б. адамдардың өзіндік индивидуалды айырмашылықтарын көрсетеді. Бұл деңгей

дұрыс мағынадағы ой немесе тұрмыстық қабылдау. Ол зерттеуді интерпретациялау, нұсқауды қалыптастыру және диагностикалық процедуралар т.б. барысында өте қажет, концептуальды деңгей, теория мен конструктіні, әртүрлі психологиялық концепцияларда енгізеді, модельді, психикалық өмірдің тууына мүмкіндік туғызады (біріншіден, математикалық жағынан). *Психологиялық диагностика принциптері* - қоршаған әлемнің өзгеру процесінде адамның психикалық әрекетінің тууын және даму заңдылықтарын ашып көрсететін, қазіргі заман психологиясының жетістіктеріне ықпал ететін психологиялық диагностика теориясы болып табылады. *Психологиялық диагностиканың ең негізгі принциптері*: нақтылық принципі; айналадағы ақиқат дүниемен адамның өзара әрекетін трансформациялау принципі; индивидуальдықты анықтау принципі; бағаланбайтын принцип. Диагностика жалпы білім беретін мектептерде баланың оқуға психологиялық дайындығын және гуманитарлық мектептердегі оқуға тереңдетілген түрде шет тілін білу, әртүрлі психикалық біліктіліктікке бағдарлануды, әртүрлі әдістемелік құралдарды пайдалануды талап етеді.

Қортындылай келе мектеп психологтарының барлығы –өз қызметін жетік меңгерсе, оқушылар мен ата-аналарға жүйелі түрде қолдау көрсетсе нағыз өз ісінің шебері атанбақ. Ал бұл қасиет өз міндетін, борышын дұрыс орындағанда көрінеді. Психологтың басқа кәсіптен ерекшелігі сол қандай психологиялық жағдайда болмасын қайраттылықты, ұстанымдылықты, өз ісіне жан-тәнімен берілуді талап етумен сипатталады.

Педагог -психолог өз кәсіби абыройын ұжым абыройынан бөлуге тиіс. Психолог абыройы мен ұжым абыройының байланысуы екі жаққа да мақтанш сезімін туғызады. Абырой психологтың сөзінен, білімінен, жүріс-тұрысынан, жұмысты нәтижелі орындауынан, шеберлігінен, сөзінің, ісінің тұрақтылығынан т.б. жағдайлардан туады. Психолог абыройы барлық кезде қайырымдылықтан туындайды. Балаға, адамға жасаған қайырымдылығыңыз пайдаға негізделмеу керек екенін кезкелген саналы маман білуі керек.

